

Róbert Péter

Strausz Adolf,
a Balkán tudósa

Katona, közgazdász, néprajzkutató, történész és politikus: mindez volt egy személyben Strausz Adolf, de talán egy közös vonást találhatunk sokoldalú tevékenységében, s ez a Balkán. Elméleti és gyakorlati munkássága egyaránt kapcsolatban volt Európának ezzel a mostoha sorsú peremvidékével.

1853-ban született a Fejér megyei Cece köz-

ségben, jómódú zsidó családból, és miután középiskolai tanulmányait Fehérváron megkezdte, a család a hatvanas évek derekán felköltözött Pestre, ahol a fiú befejezte a gimnáziumot.

Édesapja üzleti ügyességére jellemző, hogy megvásárolta szinte az egész Lágymányost, amely akkor mocsaras, lápos terület volt, a Műegyetem helyén még vadkacsákra vadász-

tak. A Fehérvári út kiépülésével a terület értéke úgy megnövekedett, hogy a telkek felszökő értéke biztosította a Strausz család jólétét.

Meglepő módon a fiatal Adolfot nem vonták be a család kereskedelmi tevékenységébe, hanem érettségi után a Ludovika Akadémiára küldték. Ennek oka valószínűleg a Strausz családnak a dunántúli földbirtokos időkben létrejött dzsentri-nexusaiban rejlik.

Különben is ekkor a pesti izraelita hitközség három alapítványi helyet finanszírozott a Ludovikán, amelyeket elég nehéz volt vállalkozó szellemű zsidó fiatalokkal betölteni.¹ Strausz Adolf szépen haladt előre ezen a korabeli zsidó ifjúság számára még új pályán, olyannyira, hogy egy ideig a vezérkar főnökéhez, Ghiczy tábornokhoz volt szolgálattételre beosztva. 1878-ban Bosznia megszállásában huszártisztként vett részt, méghozzá egy előkelő huszárezredben, ahol összebarátkozott Coburg Ferdinánd herceggel, aki később a török alól felszabadult Bulgária uralkodója lett.

Coburg herceg olyan nagyra értékelte Strausz Adolfot, hogy meghívta tanácsadójának. Strausz hatásköre Szófiában hasonló volt, mint amelyet Vámbéry Ármin professzor Abdul Hamid török szultán oldalán töltött be.²

Strausz több könyvet is írt Bulgáriáról (*Bolgár népköltési gyűjtemény, Bolgár néphit, Bolgár nyelvtan, Die Bulgaren* és más munkák). Így ír erről visszaemlékezéseiben: „Bosznia okkupálásánál az én ezredemnek is le kellett volna masíroznia. Mindig is olyan ember voltam, hogyha valamely vállalkozásba kellett belefognom, először töviről-hegyire ismerni akartam ennek a vállalkozásnak a lényegét, – kerestem hát egy könyvet, amely Boszniáról szól. Nem találtam. De mert Bosznia továbbra is érdekelt, írtam egy könyvet róla, a magam és a mások okulására.”

Később újabb könyveket írt a Habsburg Birodalomnak eme új szerzeményéről: *Bosnyák-föld és népe, Bosznia ipara* és mások.³

IV évfolyam.

1898.

6 7 szám

IPAROSOK OLVASÓTÁRA

MÁRTONFY MÁRTON – SZTERÉNYI JÓZSEF.

BOSZNIA ÉS A HERCEZGOVINA

GAZDASÁGI ÉS NEPRAJZI LEIRÁSA.

A MAGYAR IPAROSOK RÉSZÉRE

IRTA

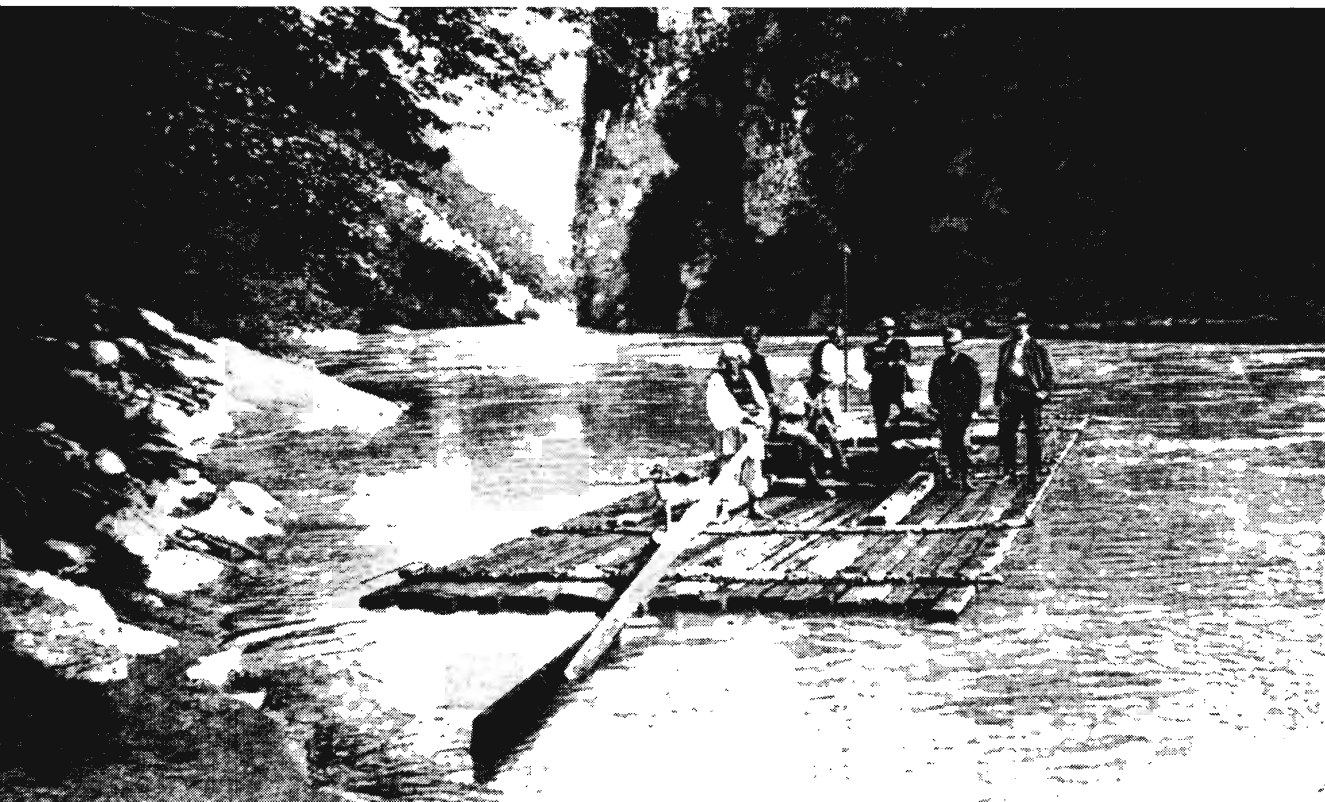
STRAUSZ ADOLF.

Bár jogi és filozófiai tanulmányokat is folytatott az egyetemen – joggyakornokságának irodalmi emléke a *Patvarista dalok* című verseskötet –,⁴ azt a szakterületet, amelyen oly nagyot alkotott, autodidakta módon, földrajzi, nyelvi és néprajzi olvasmányok útján sajátította el, és természetesen utazásokkal, amelyek során vonzó egyéniségével számos barátot szerzett.

Könyvei, szakismerete és ügyessége felkeltette a kormány figyelmét, és diplomáciai feladatokat kapott. Később már nemcsak a Monarchiától, hanem más országoktól, főleg Törökországtól is. Sőt Japán részére is teljesített jószolgálati megbízásokat az orosz-japán háború idején.

„A japán kormány megbízásából – írja erről

Tutajozás a Drinán

– diplomáciai megbízatással voltam beosztva a török szultán mellé és feladatom volt, hogy a szultánt rávegyem arra, hogy az orosz hadihajókat ne engedje át a Dardanellákon. Megbízatásomnak teljes mértékben eleget tettem. A japán császár érdemrenddel fejezte ki megelégedését irányomban.”

Közben nem hanyagolta el a tudományt sem. Könyvein kívül magyar és külföldi lapokba írt cikkei öregbítették hírnevét.⁵ 1890-ben kinevezték a Keleti Kereskedelmi Akadémián a kereskedelmi földrajz tanárává, amely tisztséget hetvenéves koráig látta el.

Feltehetőleg nem volt különösebben büszkére, de a fiatal Rákosi Mátyás is a tanítványai közé tartozott. Az első világháború előtt nem különösebben foglalkoztatta a zsidóság, bár érdekes módon ragaszkodott hozzá, hogy ne-

mesi családból származó felesége áttérjen a zsidó vallásra, és megtartsa a zsidó ünnepeket.

1913-ban a népszerű professzor egy hozzá intézett kérésnek eleget téve vállalta, hogy megtartja a Makkabea cionista diákegyesület tagavató beszédét.

„Keleti fajta vagyok s még hozzá zsidó – indokolta vonzalmát a Kelet iránt. – Ki forduljon több részvétellel az elnyomott és jobbra érdemes keleti népek felé, mint éppen az, aki maga is elnyomott nemzet fia?”

Eljött azonban az első világháború. Strausz Adolf 1915-ben helyismeretét felhasználva egy ezredes barátjával és néhány bátor bulgár harccal kommandóakciót hajtott végre. „Elváltuk a szerbeknek a görögökkel való összeköttetését, telefon-, távíródrótjait, azonkívül szétromboltuk az egyetlen használható vasút-

vonulat is, úgyhogy nem érkezhetett meg a szerb frontra szánt francia segítség. Hatvanegy éves voltam akkor, az ezredes a fiam lehetett volna, és mégis én voltam az, aki az egész napi megfeszített munkateljesítmény után – éjjel 1/2 3 órakor – megjelentem Tarnovszky grófné kastélyában – aki előzetesen megígérte velünk, hogy a vállalkozás eredményéről értesíteni fogjuk őt azonnal, amint végbevitük –, míg az ezredes holtfáradtan hazament és lefeküdt aludni.” Tanítványai igencsak meglepődtek volna, ha látják a bohém tudóst híressé vált lobogó La Vallière-nyakkendőjében a vakmerő vállalkozás élén!

Az első világháború zsidóságot is érintő eseményei – a hadszíntér zsidó lakosságának szenvedései, a Balfour-deklaráció és a megélenkülő antiszemitizmus – következtében Strausz Adolf közel került a cionizmushoz.

Mikor Beregi Ármin mérnök a háború után a zsidóellenes kilengések megfékezésére létrehozta Magyarországon a zsidó önvédelmi alakulatokat, a kormányengedély elnyerése érdekében – bár maga is jól ismerte Friedrich István minisztert – a döntő audiencián Strausz Adolfal együtt jelent meg, aki tekintélyének latba vetésével és szívének egész melegével szállott síkra Beregi eszméjének megvalósítása érdekében.

Ettől kezdve egyik vezetője a magyarországi cionista mozgalomnak, 1921-ben részt vesz a Karlsbadban megtartott cionista világkongresszuson. Megbízást kap Palesztina meglátogatására. „Azzal az érzéssel léptem a Szentföldre – írja erről –, hogy hazaérkeztem. Az a sok, a világ minden tájékáról összesereglett zsidó, akit ott találtam s aki az ősi, szent nyelven köszöntött, mind a testvérem volt. A zsidóság szíve most Jeruzsálemben dobog. Bárhol legyen a zsidó, a föld bármely táján, bármit tegyen vagy ne tegyen a zsidóságért, éreznie kell, hogy ami Erecz-Jiszroelben folyik, az mindnyájunk ügye.”

A mandátum angol rendőrsége gyanúsnak

IX. évfolyam. 1903. 1-2. szám.
IPAROSOK OLVASÓTÁRA.
Szerkesztő: MÁRTONFY MÁRTON.

SZERBIA KÖZGAZDASÁGI

VISZONYAI.

IRTA
STRAUSZ ADOLF.

találta a sokat érdeklődő idegent, és egyszerűen kiutasította Palesztinából.

Strausz Adolf szerkesztője lett a *Múlt és Jövő*nek és díszelnöke a Magyar Cionista Szövetségnek. Tudományos munkássága, amely több mint 30 kötetből és 6000 újságcikkből áll, nem akadályozta a mozgalmi tevékenységben. Nemcsak a magyar lapok, hanem a nagy külföldi sajtóorgánumok, a *Times*, a *Standard*, a *Neue Freie Presse* is gyakorta közölték cikkeit, amelyeket egyre inkább a cionista elkötelezettség jellemzett.

A már idézett önéletrajzában így ír, vall erről: „A magam zsidóságát, vagy mondjuk a

BOSNYÁK FÖLD ÉS NÉPE.

BOSZNIA TÖRTÉNETE

ÉS

NÉPRAJZI LEÍRÁSA.

ÍRTA

STRAUSZ ADOLF,

M. K. SZ. Á. HONVED-HADNAGY

I. Kötet.

BUDAPEST.

TETTEY NÁNDOR ÉS TÁRSA.

1881.

magam cionizmusát sem tudom másképpen megjelölni, csak hogy zsidó voltam és zsidó vagyok, bárhol legyek is, bármit tegyek is.”⁶ 80. születésnapján még az egész világ ünnepelte, 90. születésnapja már a nagy világé-

gés idejére esett. Csak zsidó körökből köszöntötték. Jó sorsa megkímélte a vész-korszak szenvedéseitől: még a német megszállás előtt fejezte be sikeres életét.

Kevesebbet emlékeznek rá, mint megérdemelné!

JEGYZETEK

1 Pedig a köztudattal ellentétben a Monarchia hadseregében sok zsidó csinált karriert. Legismertebb Hazay Samu báró vezérezredes, hadügyminiszter, lovag Schlézinger vezérőrnagy, pilisi Kornbaber Adolf tábor-szernagy, síóagárdi Zöld Márton tábornok és sokan mások.

2 Viszont míg Vámbéry Ármin később a szultánnal szemben az új török mozgalmat támogatta, Strausz végig kitartott Ferdinánd mellett.

3 Már korai műveit is nagy történelmi, jogi és néprajzi alaposág jellemzi. Bosznia és Hercegovina történeti és néprajzi leírása című 1885-as könyvében külön fejezetet szentel az ottani zsidóknak. Igaz, hogy csak tíz oldalt, azt is a végén, a cigányok előtt, míg nagy részletességgel foglalkozik a középkori „bosnya” bánok és királyok tetteivel.

4 Az 1880-ban Budapesten megjelent füzet alcíme Könnyed versek, elbeszélő jellegű, az ügyvédi iroda és a kaszárnya ihlette.

5 Kedvelt cikkírója volt az Egyetértés, Hon, Nemzet, Budapesti Hírlap, Pesti Napló, Pester Lloyd, Neue Freie Presse, Frankfurter Zeitung, Times, Temps, Trnavska Constitucia és más ismert lapoknak. Tudományos lapok szerkesztője: Revue d'Orient, Gazette de Hongrie, Die Donaulander és mások. Természetesen sokat publikált az Egyenlőség zsidó betilapban is, különösen kedveltek voltak sorozatban megjelent útirajzai.

6 Élete végéig a budai I. kerületi templomkörzet díszelnöke, az azóta megszűnt Öntöbáz utcai zsinagóga állandó látogatója volt.